

beske pokrenut. I tada će se pokazat znak Sina čovječjega na nebu... Kao što su u dane pred potopom jeli i pili i ženili se i udavali do onoga dana, kad Noe uđe u kovčeg, i ne opaziše, dok ne dođe potop i sve odnese: tako će bit, kad dođe Sin čovječji...» (Mat. 24).

Mogu li ljudi, koji su dobre volje, kazati da se riječi Kristove ne slažu sa znanošću, čistom znanošću bez pretpostavki? **H. H.**

Stigmata.

Sv. Franjo Asiski dobio je rane (stigmata) na rukama, nogama i prsima 17. IX. 1222. I sv. Klara od Montefalco († 1308.), sv. Katarina (u 14. vij.), sv. Katarina od Riccia i sv. Veronika Giuliani († 1697.), i mnoge druge osobe imale su stigmata. Dr. med. Imbert-Gourbeyre nabraja u svom djelu »La stigmatisation, l'extase divine et les miracles de Lourdes« (Clermont 1898.) do 321 stigmatiziranih osoba; između tih je 41 muškarac. On je te osobe proučio kao liječnik i o njima izrekao svoj sud. I u našim danima ima stigmatiziranih ljudi. Tako stigmata imade u Njemačkoj i sada živuća tercijarka Ana Hemle u Aichstetenu (Württemberg). Prošle je godine objelodanio ovcu studiju (528 str.) profesor psihologije na pariskom Collège de France Pierre Janet pod naslovom »De l'angoisse a l'extase. Etudes sur les croyances et les sentimentales«. Tu on opisuje i slučaj poznat pod imenom »Mademoiselle«. On ju je proučavao u pariskom Salpêtrière od g. 1896. do 1904. Dakle ima i danas stigmatiziranih ljudi.

Odavna se sve to smatralo kao nešto vanredna i sveta. No u novije doba ima psihologa i psihijatra, koji hoće da pobrkaju pojmove i činjenice, te i nadnaravno pripisuju naravnome. Tako na pr. Buchner F. pripovijeda, kako je jedan liječnik tupim ratikom napravio nekoliko slova na ruci bolesnika i malo se zatim pojaviše crvena slova (Von den übersinnlichen Dingen, ein Führer durch das Reich der okkulten Forschung, 1924., str. 78). Slično je Mabilie učinio na ruci neke žene, pa se već slijedećeg dana pojaviše pisana slova, označena crvenkastim kapljicama. Tako je crvenkasta koža ostala više sedmica i napokon je po sebi iščezla ta boja a koža postala predašnje boje (Cfr. Hennig R., Wunder u. Wissenschaft II, Der moderne Spuk- u. Geisterglaube, str. 108).

Dr. v. Gulat-Wellenburg je praktični liječnik živaca u Münchenu. On je jednom čovjeku pritisnuo komad od 10 pfeniga na голу kožu. Dotičnik je na to uz zatvorene oči izgovarao i sebe uvjeravao ovim riječima: »Ah, kako je vruće, vrlo vruće! Gori!« To je izgovarao sve življe i uzdisao kao u boli. Iza par časaka koža pocrveni i na mjestu novca pojave se mjehurići, puni vode, t. j. upala laglje vrsti (Wunder der Autosuggestion, 1925, 18). Spo-

menuti Dr. Janet iznosi, kako se na nogama, pa zatim na rukama Madeleine pojavile ogrebljene ili rane, pa konačno i na prsima. Te su rane znale brzo zacijeliti i opet se povratiti.

Pred ovim pojavama nije čudo, što moderni moniste zabacuju svaku nadnaravnost kod stigmata. Što je dakle u toj stvari pravo? Kako da o tome sudimo?

Spomenute činjenice nitko ne niječe. No mislim, da tu treba dobro razdijeliti pravi novac od krivoga, a ne strpati sve u jednu vreću i sve proglašiti nevrijednim pa baciti u more. Qui bene distinguit, bene docet.

1. U čemu sastoje prava stigmata?

Stigmata sastoje u fizičnoj boli na raznim dijelovima čovječjeg tijela. Redovito se uz boli pojave i vanjske rane. Većina se poznatih stigmata pojavila na rukama, nogama i prsima, kako to odgovara ranama Kristovim. No neki su imali rane na glavi kao pod trnovom krunom, treći opet na ramenima kao da su nosili preteški Kristov križ, četvrti su imali lake masnice po tijelu kao od jakog šibanja, peti su se krvavo znojili, šesti su imali samo na pr. na jednoj nozi ili ruci.

I vrijeme je tih rana raznovrsno. Kod nekih je to trajalo nekoliko dana i sve iščezlo, a da nije ostavilo ni zaraslina; kod nekih opet se vraćaju samo u stalne dane na pr. petak ili u doba Velike sedmice; nekima se pojavile te rane podi konac života.

Uz rane se redovito pojave i neke okolnosti pratilice, kakove su na pr. ekstaze i zanesenja ili dugo (čak i godine) ne mogoše da išta jedu ili vrlo malo jedu i piju, a da ne čute gladi ili žeđe, ili su mogli da ostanu zdravi bez spavanja ili odmora, ili su imali ukočena uda, na kojima se nalaze dotične rane, ili im rane daju ugodan miris ili posebno svijetlo, ili stigmatizirane osobe znadu proricati budućnost i kazivati o događajima udaljenim vremenom i prostorom, ili razlikuju točno u svojoj blizini na pr. posvećenu od neposvećene hostije, svećenika od drugih osoba, a sve to i kod zatvorenih očiju. Osobe s pravim stigmatima urešene su svim kršćanskim krepostima, osobito poniznošću i ljubavlju prema Bogu.

O. Pfülf S. J. ističe u Herderovu Kirchenlexikonu, da je Crkva stigmatizaciju priznala kod mnogih kanoniziranih osoba, (tih i beatificiranih ima 62) kao nadnaravni dar i kod beatificiranih barem isključila prevaru (Stigmatisation, 819). Kod 30—40 tih stigmatiziranih osoba možemo doznati, kako su se pojavila stigmata. Te su osobe naime to same opisale u svojim zapiscima.

Da vidimo jedan primjer i taj usporedimo s krivim stigmatima.

2. Veronika Giuliani i Madeleine.

Sv. Veronika Giuliani, rođena 27. XII. 1660. u Mercatello, ude u samostan g. 1677. U 34. godini postade učiteljicom novakinja i ostade to do smrti 9. VII. 1727. Biskupska je informacija započela 6. XII. 1727., a tu je

svjedočilo 6 ispovjednika, 9 redovnica istog samostana, samostanski liječnik Bordiga i ranarnik Gentili; istraga je dovršena 13. I. 1735. Crkva je Veroniku proglasila 12. IX. 1802. blaženom i g. 1839. svetom. Sv. Veronika napisala je svoj dnevnik, koji je P. Pizzicaria S. J. objelodanio g. 1896. u Pratu. U tom dnevniku opisuje, kako joj se g. 1693. jedne noći Isus ukazao i držeći kalež u ruci unaprijed kazao, da će ga ona okusiti. 4. IV. 1694. u noćnoj se molitvi zaresse i tu je imala intelektualnu viziju. Krist je ima na glavi trnovu krunu, koju on zatim postavi na njezinu glavu. Kad se razaznala, glava joj je bila natekla i čutjela je izvanredne boli, te se jedva mogla držati na nogama. Po naredbi biskupovoj ranarnik uze da joj liječi glavu. Po ondašnjem običaju ili liječničkim propisima otvori joj kožu na glavi užarenim željezom. To su bile boli! Ipak je sama svetica držala pri tome ranarniku svijeću i bila je mirna kao stup. Kad joj ova »operacija« nije smanjila boli, otvori joj ranu na vratu, pa na ušima, na ruci — istim načinom. Svetica je dakako čutjela strašne boli. Bol je glave ostala neizliječena. — 25. XII. 1696. zadobila ranu na prsima prema srcu. Otvor je bio na toj rani toliki, da je mogao ući hrbat noža (una bona costa di coltello). Te rane dade biskup Luka Eustachi (1693—1715) pregledati. U toj su komisiji bile četiri vješte i dobre osobe. Po naredbi starješinstva svetica je morala rane pokazati redovnici, koja je za to bila označena. — U noći Velikoga petka 1697. dobi Veronika i ostale stigmatate na rukama i nogama. To ona opširno opisuje, kako joj se ukazao Spasitelj, bl. Djevica, anđeo čuvar i sveci. Iz Kristovih je rana izišao posebni plamen, četiri čavla probiše joj ruke i noge, a sulica prsa prema srcu. Bol je bila jaka. I suredovnice su priznale, da su rane na rukama i nogama bile kao dinar velike i okrugle, ali na nozi i unutarnoj strani ruke nešto manje i crvene, kad su bile otvorene. Iza tri godine otpadoše joj kraste s rana. No te se rane obnoviše opet g. 1726., a ranu na prsima nadoše i iza njezine smrti. Tako je svetica živjela s tim ranama do 30 godina, spretno je radila rukama sve poslove svoje službe, pa je i hodala prema potrebi.

Crkvena je vlast svakojako kušala sveticu u posluhu i ustrpljivosti; no ona nije nikada pokazala ma i najmanji znak neustrpljivosti ili neposluha. I pogrde je kao i ukore rado primala. P. Crivelli je o njoj izjavio u procesu: »Veroniki je bilo najmilije, da nešto podnosi i trpi iz ljubavi prema Bogu; što je više zla i nemira podnosila, to je ona još više hlepila za time«.

No nije li možda ona to sama na sebi izvela i u svojoj autosugestiji pripisala višoj nebeskoj sili, To je nemoguće. Ta ona iskreno opisuje svoje napasti, slabosti, pa i postanak tih rana. Poniženja, što ih je doživjela, boli kod liječničkih operacija, poruge njezinih suredovnica bile bi dovoljne, da je zastraše od daljnjeg pokušaja, e bi svojim ranama tražila kod drugih pohvalu i čast. No najbolje jamstvo pruža nam savjesnost ove sveteice i moralna visina njezina. Uz to svaki liječnik može lako upoznati, da li rane potječu od nehotičnog trenja i česanja. U ovom zadnjem slučaju rane se spontano pogoršaju i ognoje, pa ih lako možemo izliječiti. Kod stigmatiziranih osoba nema svrbeža, trganja i srsi, nego često intenzivna lokalna bol kasnije krva-

rećih mjesta. Obratno je kod prividnih stigmata (Cfr. J. Bessmer S. J., Stigmatisation u. Krankheitserscheinung. Stimmen aus Maria-Laach 1905, str. 288—289).

Kako je kod Madeleine?

Ona se rodila g. 1854. u sjevernoj Francuskoj. Otac joj je bio eksaltirani industrijalac, pun utopija; mati zdravog suda, ali pristupačna jakim emocijama. Madeleine je imala tri sestre srednjeg zdravlja, samo je jedna bila podvrgnuta živčanoj krizi, regbi histeričnoj. Obitelj je bila religiozna, pa i Madeleine. No ona je već u ranoj mladosti imala neke pogriješke u konstituciji, te je prohodala vrlo kasno. Uz djetinje krize javljalo se bljuvanje, te čirovi, prištići, i oteklina žlijezda; piljenje ili škripanje novih cipela moglo joj uzbuditi bljuvanje. Strah bi je navodio na živčane krize i kataliptično stanje. Periode tuge trajahu često čitave sedmice. Čitala je Pascalove »Pensées«, Novi i Stari Zavjet, život sv. Franje Asiskog. U 24. godini ode za službom. Nekoliko puta osudi je pariska policija na tamnicu. U 37. godini pojavi se bol u nogama, pa je mogla hodati samo na prstima. G. 1896. je dospjela u parisku bolnicu Salpêtriere. Ona tu reče Dr. Janet, da se čuti e će poletjeti kao bl. Djevica za svog uznesenja. Domala opazi na nožnom spletu mjehurić, koji se provali iza nekoliko sati. Slični se mjehurići pojavili i na dlanovima i na prsima. Te ranice brzo ozdraviše, ali se opet pojavile na istim mjestima i to regbi na velike svetkovine, kada je Madeleine upadala u ekstatični san. U to je doba ona izgubila duševni ekvilibrij. Madeleine se povratila k svojoj obitelji g. 1904., te ondje i umre. Nju je proučavao Dr. Janet od 1896. do 1904. i sada je sve to prikazao u posebnom spisu.

Kako da to protumačimo? To nijesu stigmata u pravom značenju. Ona je i sama priznala, da se je često češala na mjestima, gdje se pojavile mjehurići. Sv. Veronika Giuliani po biskupovoj naredbi morala je nositi jaki obvojj na ranama, da ih ne može češati. Madeleine je imala fiksnu ideju i povrede na hrptenjači. I sama ideja o križu prouzrokovala joj je boli. Uz to Dr. Janet nije upotrebio dovoljno nadzora, pa je izlazila i dugo bila sama vani. I duševno je stanje bolesnice bilo poremećeno. Tako reče Janet: »Vi me katkada ne puštate van, ja ću preletjeti«.

Glede ekstaza Janet priznaje, da nije nikada mogao ustanoviti potpunu odsutnost svijesti. Uopće M. radi kao bolesnica, koja znade da se učini interesantnom. Ona sluša i kod najvećih ekstaza Dra. Janeta, ako joj naredi u ime Božje. To je kazala M.: »Ja ću odmah poslušati, ako mi zapovjedite u ime Božje« (Janet, o. c. 132). M. se povodi za sv. Franjom, dakako vazda u dobroj vjeri. Dobro opaža L. Roure: »Čudnovato je, što M. u doba ekstaze ne mari za nikoga, osim za Dr. Janeta, svog direktora« (Études 1927, 431). Madeleine je bolesnica; njezin zanos dobiva religiozni oblik; niezina se fantazija bavi pročitanim stvarima kao i onim što je čula u propovjedima. To je patološka pojava, i ni malo ne naliči svecima. Ona je plašljiva i psihoastenična, dok su pravi mističari ili mističarke odlučne i jake. Za folije prijeti i svom direktoru, kako se to često dogodi kod umom šenutih.

Leclercq je zapravo kazao o cijelom pitanju stigmata: »Tko hoće da ignorira stigmata, to ne koristi ničemu niti to odgovara filozofskom duhu; nemoguće je, da ih protumačimo naravskkim načinom; ostaje dakle da su nadnaravne pojave« (Les martyrs, t. III. p. 155).

3. Prava su stigmata nadnaravna pojava.

Kod sv. Veronike su svijetle zrake očevitno subjektivni fenomeni. Činjenice su ipak tu; naime rane. Nekršćanska je znanost htjela da stigmata usporedi s patološkim anomalijama. Te je analogije nanizao P. Bessmer D. I. u »St. aus Ma. L.« (1905.) i nanstveno je isključio i mogućnost, kojom bi se moglo prava stigmata na kanoniziranim svecima naravskim načinom protumačiti. Da ostanemo pri navedenom primjeru.

Kod sv. Veronike Giuliani nema organske bolesti, pa možemo uvažiti samo neke bolesne dispozicije u krvarenju (hämorrhagie), t. zv. hemoragične diateze. To su hemofilija, hematiđroza i Werlhoffova bolest. Svako krvarenje nastaje ili kidanjem (rexis) krvnih cijevi ili iseljenjem (diapedose) crvenih krvnih zrnaca u tkivo, pa odatle navedene bolesti. Kod Veronike Giuliani isključena je hemofilija, jer se javlja kod bolesti sustava. Svetica je dobila krvarenje tek u 33. godini. Hemofilične osobe umru u prvim godinama ili iza 10. godine, a Veronika je doživjela 67 godinu. Kod tih osoba krvarenje traje 6—8 dana ili nešto dulje, pa po sebi prestane uz besvjesticu ili opću anemiju, a kod Veronike traje dugo i dugo. Dapače njezino traumatično krvarenje nije pogibeljno, jer je sebe znala k tome šibati do krvi. I kod nje nema krvarenja iz nosa i ustiju ili bljuvanje krvi. Kod hemofilije krv dolazi iz rana, ali u našem pitanju valja protumačiti i kako je nastala rana. — Hematiđroza (znojenje krvlju) se rijetko javlja. Constat (Pathologie u. Therapie III, 918) veli, da se javlja na aficiranoj koži povećanom toplinom, trganjem; dotično mjesto pocrveni i krv izlazi bez boli; katkada nastaju mjehurići, ali krvarenje traje par dana i vraća se periodično gledom na vrijeme i mjesto. i to na raznim mjestima tijela, vrlo rijetko na dlanovima ili petama; nadalje, kada krv operemo, nema bolesne promjene na koži i nikada ne prelazi u otvorenu ranu; to se krvarenje najobičnije javlja u doba puberteta; često je tu strah uzrokom. Kod stigmatiziranih osoba krvarenje se nalazi obično samo na pet spomenutih rana. Tu ne nastaju rane uslijed krvavog znoja; ako bi nastale, to bi se te rane pogoršale i prešle u gnojenje. Kod sv. Veronike Giuliani sva liječnička sredstva nijesu mogla da zaustave krvarenje. Naprotiv na zapovijed O. Crivellia započe krvarenje rane u prsima g. 1714. i zatvori se ta rana opet na njegovu zapovijed iza 22 dana. — Kod Werlhoffove bolesti javljaju se krvave mrlje (purpura) na donjim bedrima i nogama, truhu i mišićama. Ovo nema sličnosti s ranama stigmatiziranih osoba.

Znanost je znatno pokročila, ali nam ipak mora priznati, da ima stigmata, kojima se postanak ne da naravnim uzrocima protumačiti. I za naš vijek ta pojava ostaje kao neprestana pouka tolikim nevjernim Tomima, da

postoji i za naših dana nešto što diže i upućuje naš duh k nebu, k nadnaravnome uzroku ovakovih pojava, k Bogu. Prije 11. vijeka nema poznatih stigmata; otdada se javljaju, ali su zapravo nekako učestala upravo u naše doba. Tu se čovjek i nehotice pita, da li ne vrijedi i za savremenu našu generaciju onaj Kristov ukor: »Jao tebi, Korozaine, jao tebi Betsaido! Jer da su se dogodila u Tiru i Sidonu čudesa, što se dogodila u vama, davno bi već u vreći i pepelu činili pokoru« (Mat. 11, 21). P.

Miguel de Unamuno.

Mnogo se sada piše i govori o španjolskom publicisti i filozofu Miguelu de Unamuno, kao otrag par godina o Guljelm Ferreru i Ivanu Papiniu. Svako doba, eto i svaka regbi godina ima svoje miljenike. Tko je Unamuno? »Tko je taj, da ga hvalimo?« (Eccli 31, 9).

Rodio se u Bilbau 29. IX. 1864. Ondje je dovršio svoje niže i srednje škole, te je u 17. godini prešao na sveučilište u Madrid. Iza 4 godine položi svoje ispite, pa ga odabraše za sveučilišnu katedru. Domala se preseli u Salamanku (g. 1898.) i tu je sveučilišni profesor grčkoga jezika.

Unamuno je počeo da piše g. 1885. i to o svom rodnom kraju i njegovim običajima. On je to skupio g. 1903. i objelodanio kao cjelinu »De mi pais«. Iza toga je nastavio esejima, poezijom, kritikama, raspravama. Samih eseja ima sedam lijepih svezaka. Nekoja su mu djela prevedena i na strane jezike. Što je to, što čitalac nalazi u njemu i uzalud bi tražio kod drugoga? Jeli možda duboko razlaganje? jaki stil? ima estetika? Ne; to je njegova individualnost. Maleni ulomak, kojim opisuje kako je postao sveučilišni profesor, objasniti će nam tu osebinu. To je prikazao u eseju »Sobre la erudición y la crítica« (Ensayos, sv. VI. str. 93): »Kad sam dovršio svoje sveučilišne nauke i postigao doktorat u filozofiji, počeh misliti, kao i toliki drugi, kako ću iz toga izvući koristi, pa budući da sam naginjao nekoć kao i danas osobito k filozofiji i pjesništvu — tim blizancima — odmah stadoh da se spremam na natjecanje za sveučilišnu katedru, i to najprije za onu iz psihologije, logike i etike, pa onda za onu iz metafizike, ali propadoh svaki put, jer sam onda imao svoje stanovište, nada sve svoje neovisno uvjerenje. Na to se odlučih, da upotrebim svoju ljubav prema jezicima i zaželih si stolicu grčkoga i latinskoga jezika. Dva puta propadoh kod latinskog jezika, dok napokon ne uspjeh za grčki jezik pred komisijom, kojoj je predsjedao Menedez y Pelayo i tankočutni Juan Valera. No ja sam znao, da Španjolska svega više treba nego li